

UNA FRASE DE HUME: «EL SOL NO SORTIRÀ DEMÀ»

«Investigació sobre l'enteniment humà» (1748)

En una aventura de Tintin, «l'Estel misteriós», apareix un personatge que convida a fer penitència perquè, segons diu, la fi del món ha arribat. Però Hume no era pessimista ni de bon tros, ni ens volia convertir a cap religió. Ben al contrari, Hume era un escèptic content de ser-ho i es malfiava de qualsevol afirmació excessivament general. Per això el text cuita a afegir que aquest enunciat: «*no és menys contradictori, ni implica menys contradicció que l'enunciat 'sortirà'.*» [INVESTIGACIÓ SOBRE L'ENTENIMENT HUMÀ, secció 4^a]. Hume l'únic que vol expressar amb aquesta frase tan coneguda és que no hi ha cap necessitat 'lògica' que el sol surti. La sortida del sol és un fenomen hipotètic, val a dir, que podria no haver-se produït.

Per què necessita Hume un exemple tan extrem? Potser li seria més fàcil justificar hipotèticament que 'demà no vindré a l'escola' (per exemple, puc dir que no vindré perquè la detesto, perquè vull sortir amb la meva xicota, perquè n'estic cansat o perquè m'he de fer la permanent). Però Hume no vol que es confongui la seva tesi escèptica amb una teoria psicològica. Quan diu que: «el sol no sortirà demà», està afirmant una tesi sobre la coherència mateixa del coneixement, de tipus epistemològic. Per a un pensador empirista, com Hume, el coneixement del món deriva de l'experiència i del testimoni dels nostres sentits. Quan els fenòmens es reproduïxen de manera regular i semblant, la nostra raó, habituada a fer l'experiència d'aquesta repetició, els n'atribueix una necessitat lògica. És l'hàbit (el costum) el que ens determina a esperar en el futur la mateixa successió que es dona en el present i que es va donar en el passat.

L'escepticisme humeà critica el salt argumentatiu que es fa quan es passa de la repetició (un fet) a la necessitat (una regla, un dret). El sentit de la frase de Hume és que no podem estar mai segurs que un fet que s'ha produït milers de cops en el passat (la sortida del sol) es continuarà produint mecànicament també en el futur. La repetició d'una experiència viscuda no ens dona el mateix tipus de certesa que obtenim en matemàtiques. Una «qüestió de fet», no és ni podrà ser mai una «relació d'idees». Cap acumulació de fets particulars no ens permet establir una llei universal. La inducció no és un mètode vàlid quan es vol fer ciència. O explicat més senzillament: no podem tenir experiència d'allò que encara no ha succeït i, en conseqüència, el que encara no ha passat no ho podem saber, sinó com a molt 'suposar-ho'.

Això no significa que Hume rebutgi el coneixement científic. Que surt el sol no és dubtós. Hume considera, com tota persona de bon senderi, que resulta altament probable que demà surti el sol. Però, simplement no és segur. A falta de tenir un coneixement absolutament indubtable sobre la naturalesa de les coses, no hauríem de caure en el parany de prendre els nostres judicis sobre les coses per veritats absolutes. Quan un coneixement no és matemàtic (no és una «relació d'idees», per dir-ho en el seu vocabulari), no podem estar segurs que sempre serà cert en el futur. El coneixement que tenim de les coses és real però tan sols provable i 'obert a la refutació', com digué segles més tard Karl Popper (1902-1994). Podem dormir tranquils: el sol sortirà demà —o com a mínim això esperem!—; és la naturalesa humana, habituada a la repetició, i no la naturalesa de les coses el que ens permet parlar (erròniament) sobre causalitat. Però tota causalitat sempre serà —i tan sols pot aspirar a ser— una suposició que fem.